

Спомените На Един Доброволец В Руско-Турската Освободителна Война

Написано от ivailo

Неделя, 06 Ноември 2016 09:00

Известно е, че в Руско-турската освободителна война на страната на Русия в ключовото сражение при Шипка доблестно се бие българското опълчение. Нека не забравяме заслугата на друга една страна в Освобождението на България. Става дума за Румъния, която взема участие при превземането на Плевен, явяващо се следващата повратна точка за изхода на войната. Румънската армия влиза победоносно във Видин и Белградчик. В самото начало на войната пък румънците участват в дебаркирането при Никопол. Водят военни действия по направление Видин–Арчар и около Мурселиево, в защита на Никопол. Тяхното участие и военно майсторство се оценяват високо от руското командване: с Георгиевски кръст за храброст е награден върховния главнокомандващ на румънската армия княз Карол I, командващия Четвърта пехотна дивизия и участник при разгрома над Осман паша при Плевен, генерал Александру Чернат и др.

Запазени са спомените на един участник във военните действия, доброволец в

Спомените На Един Доброволец В Руско-Турската Освободителна Война

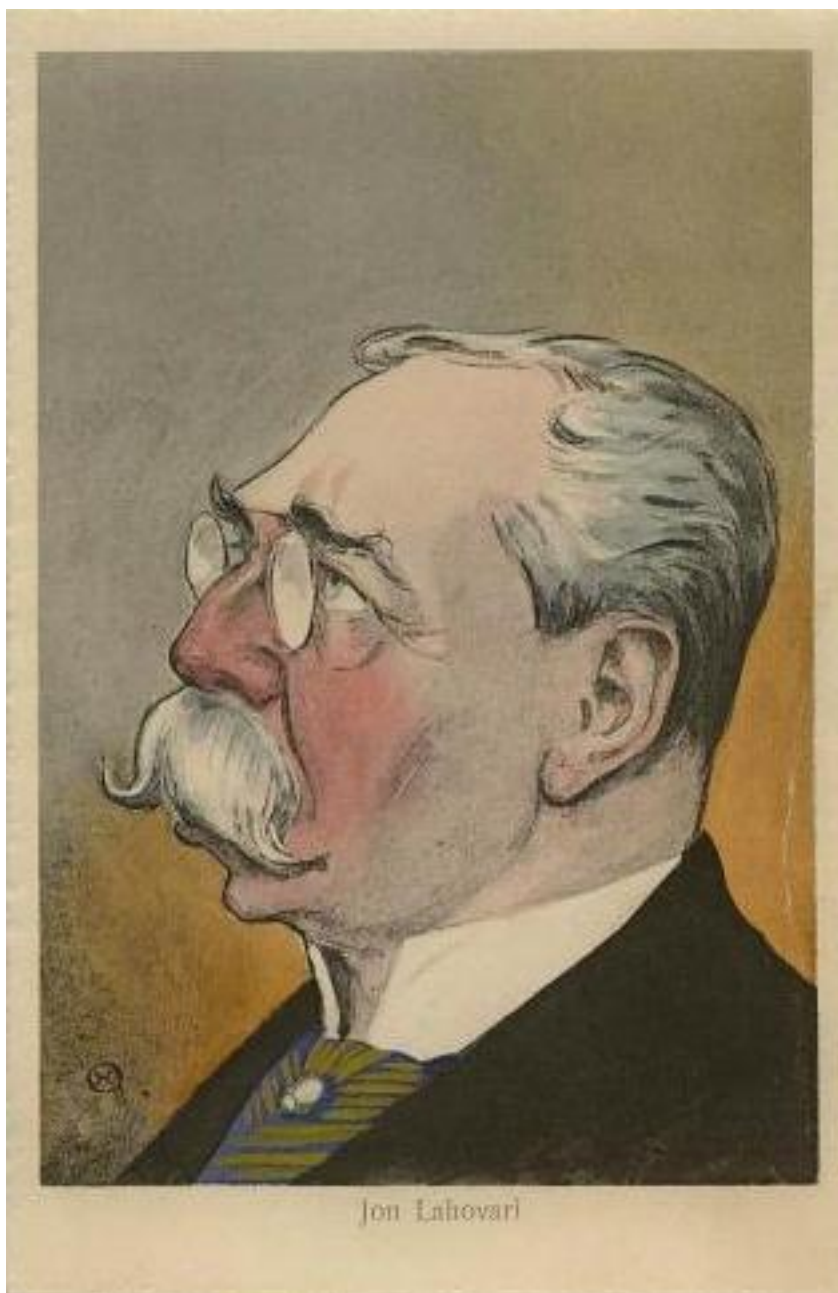
Написано от ivailo

Неделя, 06 Ноември 2016 09:00

румънската армия, които хвърлят ярка светлина върху тази толкова важна за всички българи война. Това е сержант Жан (Йон) Лаховари, румънец със знатно потекло. Спомените му от войната за пръв път излизат през 1912 г. Тогава доброволецът е президент на румънския Сенат и бивш външен министър на Румъния (два пъти: 1899-1900 г. и 1907-1908 г.).

Предговор към издание на книгата от 1925 г. прави дъщерята му, принцеса Марта Бибеску (Марта Лучия Лаховари, княгиня Маврокордато).

Тя имала видно място в литературния живот на Франция – поддържала близки отношения с Франсоа Мориак, Антоан дьо Сент-Екзюпери, Марсел Пруст, Жан Кокто и др.

„През 1877 г., ангажиран като доброволец, моят баща поведе своята война със

страданието. Аз разглеждам стари негови фотографии в униформа, на които веднъж е излязъл стар и грозен, по време на войната, а другаде – млад и красив, една година по-късно, след края на войната. Тези снимки ме научиха, че старостта витае винаги и само около Смъртта, че бидейки близо до Смъртта човек изглежда стар на всяка една възраст.“

В спомените от участието си във войната, Жан Лаховари пише: „Днес, 36 години по-късно, пред очите ми още е преживяното във войната: бойните полета, села и градове в руини, разрушени до основи къщи, ковчезите на толкова много млади хора в разцвета на силите си, осакатени войници, болни, гърчещи се в калта на брега на Дунава в очакване да дойдат и да ги приберат. И аз пак ще кажа, че всичките тези страдания и нещастия не са отишли напразно – че пролетите кърви в тази жестока битка са оплодили почвата, която ги е попила и е родила изобилна реколта.“

Принцеса Бибеску разказва любопитна история за баща си и войната:

„От тази война моят баща излезе жив, а нашата страна – свободна. Доброволецът Лаховари имаше късмета да се отличи в службата: той спечели на бойното поле Георгиевски кръст за храброст. Руското командване, по онова време твърде строго и стриктно, раздаваше този орден единствено на онези войници, заслужили възхищението на своите бойни другари по време на битка. Беше безкрайно рядко това, някой чужденец да бъде награден с него. С цветовете на осата, златно жълто и черно, допълнително потъмнял от годините, този орден спечели за моя баща друго много рядко отличие тридесет и седем години след обсадата на Плевен: една усмивка от тъжната императрица Александра Фьодоровна.

Това се случи през май 1914 г. по време на официалното посещение на руското владетелско семейство при румънското владетелско семейство. Както се казва, богатите роднини направиха визита на... другите роднини. Беше чувствителен контрастът между нашите бедни кораби и удивителните яhti, с които дойдоха руският монарх, неговото семейство и многобройната им свита. От какво можеха да се заинтригуват тези уморени от всичките земни почести аристократи по време на официалния прием, който дадоха в тяхна чест румънския крал и правителството?

По време на военния парад лицето на царевича Алексей (престолонаследника на императорския трон на Руската империя) изразяваше неопишимо презрение. Само едно дете би се осмелило да покаже такава чисто презрение, без сянка на преструвка. Видът на наследника на Руската империя казваше: „Какво правя тук? Да си тръгваме!“ И именно това той изговори високо на своите сестри, великите княгини. Малкото момче, свикнало с удивителните зрелища на парадите в Царско село, където блестяха сребърните каски на императорската гвардия или лъскаха червените казашки униформи, посрещаше без никакво удоволствие дефилето на нашите дребни смугли мъже в техните тъмни униформи. Императрицата изглеждаше като потънала в мъчителен сън. По време на представянето, което следваше парада, тя имаше обичайния си унил вид. Така до минутата, в която моят баща се изправил пред нея. Тогава нейният поглед се спрял върху малката панделка от златно и черно, която

единствен сред обкръжаващите я носел този благороден чужденец. От кокетство моят баща беше оставил в къщи Ордена на Света Ана и всички други подобни, които си разменяха по канцелариите и чието получаване и раздаване беше неизбежно. Императрицата дари с усмивка стария министър, който още на младини беше заслужил Кръста за храброст на Руската империя.“

След години на преосмисляне Лаховари заключава: „Войната от 1877 г. се нарежда в историята сред благородните войни, които са в услуга на прогреса и цивилизацията.“

За да се убедим в това е необходимо да си спомним, че османското завоевание се разпростря върху най-красивите и най-плодородни страни в Европа.

Трудно може да се отсъди правилно за народите от Балканския полуостров – гърци, сърби, българи или румънци, живеещи при различни условия на тези при щастливите западни нации. Но може да се оценят усилията на балканските народи според постигнатите от тях резултати; можем да видим на какво ниво бяха те в първата половина на XIX век и нивото, на което са днес.

За Гърция: нека си спомним Атина – мизерното албанско градче и Морея, некултурна и дива, каквито ни ги описва Шатобриан, и да ги сравним със сега.

За България – ето описанията на Бланки от 1842 г.: „Никъде природата в нашата Европа не е така магнетична. Но трябва да кажем, най-грозна бедност царува на това толкова красиво място. При появата на войник всички се крият и онемяват... Жените навсякъде са тревожни и постоянни изплашени.“

По нататък: „Който прекоси широките поля на България (Мизия) и на Тракия, сега почти пустинни въпреки тяхното изключително плодородие, винаги се учудва от особените качества, които притежават жителите им.“

„Така характерните пороци на турската администрация обясняват как е възможно тази магнетична страна да се бори с мизерията и непроизводителността. Богатството при тези хора би изправило едни от тях пред толкова съблазън, а други – пред толкова мъка, че всеобщата бедност е единственото им спасение, което не ги обижда.“

„Днес България, Сърбия и Румъния вече вървят по стъпките на прогреса. В тези три страни трудолюбието е заменило апатията и е променило облика на тези плодородни страни, които всички европейски пътешественици от първата половина на 19-и век ни описваха като унищително бедни и в плачевен вид.“ „Във войната приемаме всичко, което издига благородството на човешката природа високо над звяра, живеещ само за да утолява своите нужди и инстинкти. Ето защо неумолимото право изисква да се раждаме и да живеем в страдания. Ето защо в кръв и сълзи, в желязо и в огън се създава в историята силата и величието на народите: ето така ние, румънците, отидохме да отвоюваме отново своята независимост там, от другата страна на Дунава, в България. И така задълго поробенният румънски народ успя да се роди отново.“

И наистина, военните успехи на румънската армия в Руско-турската освободителна

война се посрещат с голямо одобрение в дипломатическите среди и сред наблюдателите на военните действия. На румънския министър-председател Йон Братиану пишат: „При Гривица румънската войска се покрила с бойна слава.“

За да узнаем повече за личността на Жан Лаховари, трябва отново да се позовем на разказите на дъщеря му. Тя си спомня какво е споделял той за детските си години:

„Когато моя баща разказваше спомените си от своето ранно детство пред внучката си, аз бях впечатлена от разходката му през вековете. Той живял в Гюргево по времето, в което кмет на града бил моят дядо, при царуването на принц Щирбей. Пашата отсреща управлявал Русчук – по това време България била турска земя. За рождените дни на моята баба пашата пращал лодка, натоварена с розово масло и локум, заедно с един богато пременен гвенон (вид маймуна) вътре.“

За отбелязване е, че Жан Лаховари е пряк участник в повечето важни сражения, проведени от румънската армия. От друга страна, като човек с благородническо потекло и с връзки във висшето общество, той установява контакти с много от знатните участници във войната. Лаховари е личен познат на самия румънски главнокомандващ княз Карол I. Князът го представил на Главнокомандващия на действащата руска армия на Балканите, великия княз Николай Николаевич, брат на император Александър II Освободител. „– Да Ви представя сержант Лаховари, доктор по право от Париж? – А, наистина ли? Доктор от Париж? – отговорил Великият княз с любезна усмивка и разсеян поглед.“

Запознава се с генерал Дмитрий Скобелев. „Като му заговорих за славата на неговия син, чието име тогава беше най-популярното в редиците и на двете армии, той ми каза с гордост, че неговият син, на възраст 34 г., вече имал същия чин като него самия (дивизионен генерал), същите нашивки и брой ордени (Кръст на Свети Георги, Свети Владимир и т.н.). Каква по-голяма радост за един баща от тази, да се гордее от славата на сина си? (...) По време на кампанията аз никога няхах щастието да зърна великия Скобелев.“ („Белия генерал“).

Жан Лаховари е изключително ерудиран. Говори немски и френски. Възпитаник е на парижкия лицей „Луи Велики“. В спомените си постоянно цитира класически литературни произведения и мъдри мисли от своите съвременници. За българската история е важно описанието, което оставя на Никопол, след дебаркирането на Трети Калърашки полк на полковник Георге Розновано, към който се е числил тогава Лаховари.

„Никопол, както повечето градове на брега на Дунава, представляваше окаяна гледка: нямаше паметници, къщите криви и зле поддържани, с тънки стени и покриви в лошо състояние – нищо, което да демонстрира благосъстояние и просперитет. Българите, работливи и пестеливи, не се осмеляха да излагат на показ своите богатства, построявайки хотели или вили; колкото до ленивите и бедни турци – те живееха както сварят. Християнското население е във възторг от нашето присъствие; ние му донесохме свободата сред дългото и мъчително робство. Мюсюлманите са спокойни и

примирени; техните погледи не са никак приятелски, но те се пазят от демонстрации на враждебност.“

Овлабяването на Никопол обаче не значи задължителен успех във войната. След действията на Осман паша, отбил две атаки на руската армия, румънците започват много да се опасяват от турско контранастъпление. Признават си, че Осман паша много лесно е можел да си върне Никопол, ако ги е нападнал с неговите 50 хил. души. Загубата на Никопол би била много сериозна, защото от там се отбранявал мостът в Свищов – единственото комуникационно средство, което свързвало руската армия с Румъния и с нейната оперативна база.

„Моментът, в който ние прекосихме Дунава, значи беше, може да се каже, най-критичният във войната. Извадихме голям късмет поради пасивното поведение на Осман паша след двете му победи в Плевен. (...) Едно повторно падане на Никопол в турски ръце, един последващ техен марш към Свищов, който се намиреше само на около 40 км, би ни струвал скъпо. Защото руската армия в този момент беше се разпротряла много далеч напред, чак отвъд Балкана, и загубата на нейната оперативна база би довела до непредвидени обстоятелства.“

По време на предаването на Видин от турците, Лаховари получава високата чест, лично да състави документа на капитулацията.

„Тъй като примирието трябваше да бъде съставено на френски, полковникът ми нареди да го придружа и аз трябваше, заради прекараните години в лиця „Луи Велики“, да се отлича с честта да съставя капитулацията на Видин, Непорочната, както я наричали, защото от турското завоевание досега крепостта никога не била превземена от враговете.“

Румънската армия, по думите на Лаховари, плаща в свидни жертви своята независимост – 10 хиляди загинали по бойните полета и от болести, при 56 хиляди мобилизирани. Но не само това. Така дава своя принос, за да я има свободна България. Макар през XX век двете страни да попадат във враждуващи лагери, все пак общата им история трябва да се помни такава, каквата е.

bulgarkamagazine.com

//